

Žurnalas „Reitingai“ Nr 1 (9), 2018 m. gegužė

Švietimo ir mokslo ministrė Jurgita Petrauskienė sako, kad jos vadovaujamos ministerijos seniai netenkina, kaip jai pavaldus Ugdymo plėtotės centras kontroliuoja vadovėlių kokybę, todėl kitą savaitę su ekspertais ketina rengti pasitarimą, kaip gerinti vadovėlių leidybos priežiūrą. Apie tai rašo dienraštis "Lietuvos rytas".

Priminsime, kad Ugdymo plėtotės centras (UPC) yra atsakingas už vadovėlių turinio kokybę, taip pat, bendrojo ugdymo programas, be to, būtent, šis centras rengia valstybinių brandos egzaminų programas, pagrindinio ugdymo pasiekimų programas bei standartizuotų testų programas (tiesa, visuomenė dažniausiai atsakomybę perkelia egzaminų ir testų vykdytojams Nacionaliniam egzaminų centrai, bet faktas yra kitas už tai, ko iš mokinių reikalaujama egzaminuose ir testuose yra atsakingas UPC). Maža to, UPC atsakingas ir už mokytojų (ne)kvalifikaciją.

“Vadovėlių leidyba – valstybės viešųjų finansų parodija” - taip vadinasi žurnale “Reitingai” 2018 m. gegužės mėnesį publikuotas tekstas.

Vadovėlių kokybės priežiūrą turinti užtikrinti institucija – Ugdymo plėtotės centras – pati tapo “vadovėlių rašytojų sąjunga”. Centro specialistai ne tik rengia mokyklinės ugdymo programas bei reikalavimus vadovėlių autoriams, o ir patys rašo vadovėlius, patys organizuoja tiek kitų autorių, tiek savo vadovėlių “ekspertavimą”, o vėliau juos “aprobuoja”. Bet mūsų valstybėje – tai – norma. Dar 2016 m. gale Valstybės kontrolė Valstybės audito ataskaitoje “Švietimo stebėseną” pabrėžė, kad, nors Ugdymo plėtotės centras turi “sistemiškai vykdyti ugdymo procesų Lietuvoje stebėseną, inicijuoti edukacinių naujovių diegimą ugdymo procese ir vertinti jų tobulinimo bei diegimo efektyvumą, šito nevykdo”.

Nuo šios išvados praėjo pusantrų metų bet, atrodo, kad Švietimo ir mokslo ministerija (ŠMM) ir toliau nekontroliuoja šios jai pavaldžios institucijos. Todėl išmanantieji švietimo užkulisius atvirai šaiposi jau net ir ministerijai priklausančio leidinio “Švietimo naujienos” interneto komentaruose, girdi, ar galėtumėte įsivaizduoti, kad pavyzdžiui Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba kartu su savo “viršininke” Žemės ūkio ministerija muštų sviestą ar slėgtų sūrius bei prižiūrėtų, ar jie atitinka maisto saugos ir kokybės reikalavimus, Susisiekimo ministerija tiesių kelius bei matuotųsi ir teiktų išvadas, ar nepaplonintas asfalto sluoksnis, o Lietuvos bankas kartu su Finansų ministerija ne tik prižiūrėtų komercinių bankų veiklą, o ir patys steigėtų komercinius bankus bei “prisižiūrėtų” ir “įsivertintų”, kaip jie šauniai laikosi komercinių bankų veiklos teisinio reglamentavimo, bet štai ŠMM pavaldus Ugdymo plėtotės centras (UPC) taip ir veikia. Mat UPC specialistai ne tik rengia ir tobulina bendrojo ugdymo programas, kontroliuoja vadovėlių leidybą (tai yra, remdamiesi savo parengtomis programomis, kelia reikalavimus vadovėlių autoriams), organizuoja vadovėlių turinio ekspertizes bei tvarko bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ir kitų mokymo priemonių duomenų bazę, kurioje pateikia duomenis apie aprobuotus vadovėlius, bet, šio centro specialistai dar ir veda seminarus mokytojams, kaip efektyviau mokytis bei teikia rekomendacijas, kokie vadovėliai esą geriausi, maža to, pasirodo to paties UPC specialistai dar ir “laimi” leidyklose vadovėlių ir papildomos mokyklinės literatūros, kaip pasiruošti egzaminams ar testams rašymo “konkursus”. Mūsų žurnalo skaitytojams, kurie nėra susiję su švietimu paaiškinsime, kad, remiantis šiuo metu galiojančiais teisės aktais, bendrojo ugdymo programas tvirtina švietimo ir mokslo ministras, tuomet jau leidyklos samdo autorius vadovėliams rašyti bei juos išleidžia, galiausiai tas pats UPC, pavaldus ŠMM, konkurso būdu samdo ekspertus vadovėlių turinio tinkamumui, atitikimui bendrojo ugdymo programoms, vertybinėms nuostatoms, dalykiškumui ir tikslumui įvertinti. Jeigu vadovėlis pripažįstamas tinkamu ir gauna UPC tinkamumo žymą, jis yra įrašomas į Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių duomenų bazę. Joje mokyklų pedagogai ir administracijos gali paskaityti ekspertų, vertinusių vadovėlius, recenzijas ir pareikšti savo nuomonę. Iš šios bazės mokyklos taip pat renkasi, kokį vadovėlį pirkti. O UPC specialistai kaip minėta dar ir naujų vadovėlių pristatymus mokykloms rengia. Beje, panagrinėjus UPC misiją aiškėja, kad diegti edukacines naujoves ir supažindinti pedagogus bei mokinius, kaip efektyviau mokytis ir mokytis turėtų būti privalu UPC darbuotojams, pagal jų pareigines instrukcijas. Už tai jie gauna algą. Tad drąsiau komentatoriai po tekstais apie vadovėlių leidybą atvirai rašo: “mafija”, kitaip sakant, vadovėlių leidybą prilygina organizuotam nusikalstamam susivienijimui. Tiesa, tirti ir spręsti kiek šioje srityje esama kokios nors nusikaltimo sudėties, ne žurnalistų, o teisėtvarkos reikalas. Bet viena akivaizdu: kažkas čia ne taip, jei situacija ministerijai pavaldžiose institucijose nesikeičia; beje, nesikeičia seniai - štai, dar prieš dešimtmetį tarptautinio ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO)

ekspertai nuorodė, kad Lietuvos vadovėlių leidybos rinkoje klesti monopolis ir šią situaciją būtina keisti, o Valstybės kontrolė 2010 m. tiek finansinio audito ataskaitoje, tiek ir pranešime spaudai griežtai pareiškė: “ŠMM atliktas finansinis auditas už 2009 m. parodė, kad ministerijai pavaldžiose įstaigose trūksta finansinės drausmės. Valstybės kontrolieriaus pavaduotojas sprendimu įpareigojo švietimo ir mokslo ministrą reikšmingus teisės aktų pažeidimus padariusius asmenis traukti tarnybos ar drausminėn atsakomybėn...” Tarp tokių institucijų buvo minimas ir anuomet vos vienerius metus veikiantis UPC. Deja, nepaisant valstybės auditorių griežtų pagrūmojimų, akivaizdu: UPC iš esmės nuo pat pirmų jo įsteigimo dienų, tai yra nuo 2009 m., užsiima ne visai tuo, kuo turėtų. Bet nė vienas ligšiolinis ministras neužraukė “prekijų šventykloje” veiklos. Taigi, panašu, kad institucija turi tvirtą užnugarį. Tik kur? Taigi, grįžkime prie interneto komentatorių įžvalgų ir panagrinėkime, kiek juose tiesos, o ir, ar ši situacija nėra valstybės viešųjų finansų (kurių taip stinga oresniems mokytojų atlyginimams) parodija?

“REKLAMUOJA” SAVO PARAŠYTUS VADOVĒLIUS

Kad vadovėlių leidyba bausis kemsynas teko patirti bene prieš 20 metų rašant net keletą žurnalistinių tyrimų apie vadovėlių leidybą; vis dėlto, skaitant interneto komentarus, sunku buvo patikėti, kad per šį laiką niekas nepasikeitė, tad, pirmiausia, ėmėme nagrinėti, ką kiti kolegos pastaraisiais metais rašė apie vadovėlių leidybą. Ir, o varge, sunku net savo akimis patikėti, ką prieš pustrėčių metų aprašė naujiųjų portalas DELFI, į kurį kreipėsi pedagogė Remigija, paėmusi į rankas UPC darbuotojo Kornelijaus Šleževičiaus seminare rekomenduotą naują istorijos vadovėlį (kurio autorius, beje, yra pats K. Šleževičius) septintokams. Mokytoją, pradėjusią skaityti K. Šleževičiaus vadovėlį (2006 m. išleistą leidyklos “Alma littera”) apėmė “deja vu” (kad ji kažkur tai jau girdėjo – J. K. past.) jausmas. Ir ji neapsiriko. Daugybė šio vadovėlio vietų kone pažodžiui sutapo su 1994 m. išleisto ir jau esą bendrojo ugdymo programų turinio nebeatitinkančio “Baltų lankų” vadovėlio “Istorija 1” turiniu. “Ar yra normalu taip daryti - rašyti vadovėlius nurašant nuo kitų vadovėlių, pardavinėti, kalbėti apie jų kokybę”, – tąkart portale ironizavo pedagogė.

Tiesa, pats “Delfi” pakalbintas šiandien UPC Ugdymo turinio kokybės užtikrinimo skyriaus metodininku dirbantis K. Šleževičius aiškino, girdi natūralu, kad autorių nuomonės gali sutapti, o štai mokytojos priekaištai esą ne kas kita kaip mėginimas su juo susidoroti ir jam pakenkti, nes jis pretenduoja į aukštesnes pareigas.

Na, o pačios leidyklos atstovė portalo žurnalistei paaiškinusi, girdi kita leidykla neturėjusi pretenzijų dėl plagijato. Taigi, suprask, “vsio zakonno” - nesikapstykite, kur nereikia.

Vis dėlto, net ir nesant iškiliu istoriku, vien tik užmetus akį į keletą ištraukų, kurias pateikė istorijos mokytoja, akivaizdu, kad ši galimo plagijato byla nebuvo deramai ištirta. Dar daugiau, ar tikrai taip gali būti, kad specialistas, kurio pareiginėje instrukcijoje nurodyta, kad jis “teikia metodinę pagalbą socialinio ir gamtamokslinio ugdymo vadovėlių ir mokymo priemonių vertintojams ir dalykų mokytojams; renka informaciją apie vadovėlių ir mokymo priemonių rengimą ir jų naudojimą ugdyme; prižiūri vadovėlių vertinimo elektroninėje erdvėje procesus ir užtikrina jų kokybę; bendradarbiauja su užsienio ekspertais vadovėlių ir mokymo priemonių rengimo bei vertinimo klausimais; teikia siūlymus dėl vadovėlių ir mokymo priemonių vertinimo proceso tobulinimo” dar ir pats rašo vadovėlius bei rekomenduoja pedagogams savo parašytuosius? Sunku tuo patikėti. Tad patikrinome, ar tai, ką viešai kalbėjo mokytoja Remigija bei anoniminiai interneto komentatoriai gali iš tiesų vykti.

VADOVĒLIŲ KOKYBĒ PRIŽIŪRINČIŲ SPECIALISTŲ BIBLIOGRAFIJOJE – KELIASDEŠIMT SAVŲ VADOVĒLIŲ

O varge, pasirodo, tikrai, mes reikalą turime su tikra vadovėlių rašytojų sąjunga: iš 54 UPC darbuotojų, atsakingų už įvairiapusę bendrojo ugdymo kokybę, net 18 yra įvairių vadovėlių, daugiausia bendrojo ugdymo mokykloms, autoriai. Remiantis jų išleistų vadovėlių bibliografija bei skaičiumi, panašu, kad šiandien UPC specialistai yra bene paklausiausi ir produktyviausi vadovėlių rašytojai. Mat reta leidykla pastaraisiais metais leidžia vadovėlius, prie kurio rašymo nebūtų prisidėję UPC darbuotojai. Kai kurių UPC specialistų, atsakingų už bendrojo ugdymo programų rengimą bei vadovėlių kokybę bibliografijoje nuo 20 iki 60 vadovėlių. Ir visi jie parašyti tik per keletą pastarųjų metų. Bet sic., šioje vietoje – žurnalo “Reitingai” žurnalistų statistika gali nebūtinai sutapti su iškiliojo UPC specialistų skaičiavimais. Mat, kaip rašo pats UPC bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių situacijos analizėje: “Skaičiuojant vadovėlius UPC laikosi nuostatos, kad išleistos atskiros vadovėlio dalys sudaro vieną bendrą vadovėlį. Be to, vadovėlis, kuris parašytas kelioms klasėms, taip pat skaičiuojamas kaip vienas”.

Ką tai reiškia išvertus į žmonių kalbą, ogi, jei koks nors penktokų vadovėlis išskaidytas į dvi ar net keturias dalis, jis vis viena skaičiuojamas kaip vienas. Be to, jei tie patys autoriai parašė ne tik penktai klasei vadovėlį, o ir šeštai klasei beigi jį išskaidė į dvi ar keturias dalis, tai jis irgi

traktuojamas kaip vienas. Gudrybės esmė: vadovėliai gali būti rašomi koncentrais, tai yra vadovėlių autoriai tą pačią medžiagą gali išdėstyti penktoje arba šeštoje klasėje, septintoje arba aštuntoje klasėje, devintoje ar dešimtoje klasėje. Tad mokyklos negali pirkti vieno autorių vadovėliams penktokams, o kitų - šeštokams. Mat, jei nupirks skirtingų autorių, tai gali nutikti taip, kad mokiniai praleis kokias nors temas, kurias kiti autoriai įkėlė į kitų metų vadovėlių.

Bet štai, kaina už tokį "vieną" vadovėlių ne viena, o atskiros. Kiekvienos klasės (koncentro) kiekviena vadovėlio dalis kainuoja nuo keletos iki keliolikos litų.

Beje, dažno mokyklą pakeitusio vaiko spragos ypač matematikos ir atsiranda dėl vadinamųjų koncentrų, mat, jei į kitą mokyklą perėjęs šeštokas, aštuntokas ar dešimtokas mokysis iš kitų autorių vadovėlių, gali būti, kad kai kurių temų jis bus nesimokęs, o naujieji jo bendramoksliai jau seniai tai įsisavinę. Taigi, dėl šios ugdymo turinio apsuksialgių išminties mūsų vaikai, keičiantys mokyklas, vargiai išsivers be repetitorių.

Tiesa, ne žinovui nėra paprasta iš karto suuoti, kad dažno UPC aprobuoto bei mokykloms rekomenduojamo vadovėlio autorius yra ne kas kitas kaip to paties UPC darbuotojas, atsakingas už to paties dalyko, kurio vadovėlių jis parašė, mokyklinių programų rengimą, vadovėlių kokybės užtikrinimą, ekspertavimą bei pristatymą pedagogams. Mat, nors UPC tvarkomoje bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ir kitų mokymo priemonių duomenų bazėje yra pateikiama visa informacija apie UPC rekomenduojamus vadovėlius ir jų autorius, bet dažniausiai, prie tų vadovėlių, kurių autoriai ar bendraautoriai yra UPC darbuotojai, nurodomos ne visų autorių ir bendraautorių pavardės, o tik vieno – dviejų (paprastai prie vadovėlio rašymo prisidėjusių universitetų mokslininkų ar mokyklos pedagogų), o štai tą patį vadovėlių rašiusių UPC darbuotojų pavardės nutylimos, pažymint, kad vadovėlių rašė dar ir "kiti autoriai" arba tiesiog kaip autorius nurodomas anoniminis "autorių kolektyvas". Oficialiose UPC vadovėlių apžvalgose (kurių kiekvieno dėstomojo dalyko skyrių vėlgi rengia tie patys UPC darbuotojai – vadovėlių rašytojai) UPC darbuotojų – vadovėlių rašytojų pavardžių irgi nerasime, išskyrus keletą atvejų. Viešai nurodytos tik šių UPC darbuotojų, rašančių mokyklinius vadovėlius pavardės: Violeta Jonynienė, Vilija Zeliankienė, Alvida Lozdienė, Margarita Purlienė, Ona Vaščėnė, Salomėja Butlieriūtė, Šarūnas Gerulaitis, minėtasis K. Šleževičius bei Danuta Šejnicka.

VADOVĖLIŲ DUOMENŲ BAZĖJE UPC DARBUOTOJAI – RAŠYTOJAI PASLĖPTI PO ĮRAŠU "AUTORIŲ KOLEKTYVAS"

Violetos Jonynienės, kuri yra UPC Ikimokyklinio ir pradinio ugdymo poskyrio vedėja bibliografiniame vadovėlių kraityje beveik 60 vadovėlių ir mokymo priemonių: pratybų sąsiuviniių lietuvių, rusų bei lenkų kalbomis, skirtų pirmų – ketvirtų klasių mokiniams mokytis pasaulio pažinimo. V. Jonynienė yra vadovėlių serijų: "Aš ir pasaulis", "Ja i swiat zeszyt cwiczen", "Mano pasaulis", "Moi mir", "Mūsų pasaulis", "Naš mir", "Nasz swiat", "Saugus kelias", "Pasaulis ir aš", "Swiat I ja", "Swiat jest jedyny", "Vienas pasaulis" autorė. Tai daugiausia leidyklos "Šviesa" ir "Briedis" produkcija.

Tiesa, bent jau formaliai V. Jonynienė tarsi ir nerašo tos srities vadovėlių, už kuriuos ji atsakinga, pagal savo pareigybės aprašą. Mat V. Jonynienės pareiginėje instrukcijoje nurodoma, kad ji: "kuria ir atnaujina priešmokyklinio ir pradinio (lietuvių kalbos) ugdymo turinį; dalyvauja rengiant bendrojo ugdymo turinį reglamentuojančių dokumentų projektus; kuria ir sistemina priešmokyklinio ir pradinio (lietuvių kalbos) ugdymo metodinę medžiagą; pagal savo kompetenciją konsultuoja ir informuoja pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas įgyvendinančias institucijas aktualiais ugdymo turinio klausimais; teikia siūlymus Ugdymo turinio skyriaus Ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo poskyrio vedėjui (taigi, pati sau – J. K. past.) dėl švietimo kokybės užtikrinimo priemonių ir priešmokyklinio ir pradinio (lietuvių kalbos) ugdymo turinio tobulinimo; teikia informaciją ir metodinę pagalbą švietimo institucijoms, konsultuoja jas metodininko kompetencijai priskirtais klausimais".

Tarp vadovėlių rašymo rekordininkiių ir UPC Ugdymo skyriaus vedėja Asta Rudienė, kurios bibliografijoje arti 30-ies matematikos vadovėlių ir mokomųjų priemonių: pratybų bei kontrolinių darbų sąsiuviniių ir mokytojo knygų penktoms – šeštoms klasėms (tiesa, šiuo metu prekyboje pavyko aptikti jau tik vienuolika šių kūrinių mokykloms) autorė ar bendraautorė. A. Rudienė kartu su kolegomis parašė matematikos vadovėlių "Formulė" (serija „Šok“), kurį nuo 2008 m. leidžia leidykla "Šviesa". UPC A. Rudienė organizuoja ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo turinio kūrimą ir atnaujinimą; dalyvauja rengiant bendrojo ugdymo turinį reglamentuojančių dokumentų projektus; organizuoja ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo metodinės medžiagos kūrimą ir sistemimą; užtikrina ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas įgyvendinančių mokyklų konsultavimą, aktualiais ugdymo turinio klausimais; dalyvauja rengiant ir teikia siūlymus ŠMM dėl švietimo kokybės užtikrinimo priemonių ir ugdymo turinio tobulinimo; Ugdymo plėtotės centro direktoriaus pavedimu dalyvauja komisijose bei

darbo grupėse sprendžiant su ugdymo turiniu susijusius klausimus”.

Na, ir matyt, kadangi kuria bei koreguoja bendrojo ugdymo programas, tai, veikiausiai, leidyklą “Šviesą” ją noriai ir kviečia rašyti matematikos vadovėlių. Juk šiuo atveju, leidykla iš anksto 100 proc. gali būti tikra, kad matematikos vadovėlio turinys, parašytas pačios UPC Ugdymo skyriaus vedėjos atitiks bendrojo ugdymo programas.

Produktyvia matematikos vadovėlių rašytoja vadintina ir UPC Gamtos, tikslųjų mokslų ir technologijų poskyrio vedėja Albina Vilimienė. Ji yra 9-10 klasėms skirtą “Matematika Tau plius” serijos, kurią leidžia leidykla “Tev” bendraautorė. Štai, kaip pati leidykla pristato šią vadovėlių seriją: “Šiuolaikiškas ir naujausių programų dvasia parengtas vadovėlis. Visos užduotys perspręstos, patikrintos ir atitinka atnaujintas (2008 m.) Pagrindinio ugdymo bendrąsias programas. Visą komplektą sudaro: vadovėlis (I ir II dalys), skaitmeninė vadovėlio versija, pratybų sąsiuvinis (I ir II dalys), uždavinynas, pasirengimo PUPP knygelė, savarankiški ir kontroliniai darbai, mobili interaktyvi kompiuterinė knyga (MIKO)”. Priminsime, kad UPC A. Vilimienė “analizuoja Lietuvos ir užsienio šalių gamtos, tikslųjų mokslų ir technologijų pagrindinio ir vidurinio ugdymo turinio kaitos tendencijas ir švietimo naujoves, teikia siūlymus dėl ugdymo turinio tobulinimo; organizuoja gamtos, tikslųjų mokslų ir technologijų pagrindinio ir vidurinio ugdymo turinio kūrimą ir atnaujinimą koordinuoja Ugdymo turinio skyriaus Gamtos, tikslųjų mokslų ir technologijų poskyrio veiklą rengiant bendrojo ugdymo turinį reglamentuojančių dokumentų projektus; koordinuoja pagrindinio ir vidurinio ugdymo gamtos, tikslųjų mokslų ir technologijų ugdymo ir kūno kultūros metodinės medžiagos kūrimą ir sisteminimą; užtikrina pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas įgyvendinančių mokyklų konsultavimą ir informavimą aktualiais ugdymo turinio klausimais; teikia siūlymus Ugdymo turinio skyriaus vedėjui bei ŠMM specialistams dėl švietimo kokybės užtikrinimo priemonių ir ugdymo turinio tobulinimo”.

Ir tikrai leidėjams būtų gėda nepasinaudoti tokios specialistės, kuri kuria mokyklinės programas, o teisės aktai tarsi ir nedraudžia užsiimti kūrybine veikla, tai yra, pagal pačios kurtas programas sukurti dar ir vadovėlius.

Na, o p. Vilimienės pavaldinė - Gamtos, tikslųjų mokslų ir technologijų poskyrio metodininkė Ona Vaščenkienė yra “Šviesos” leidyklos serijos “Šok” keturių fizikos vadovėlių ir pratybų sąsiuvinių aštuntoms klasėms bendraautorė. O. Vaščenkienė taip pat “kuria ir atnaujinama gamtamokslinio (fizikos) pagrindinio ir vidurinio ugdymo turinį; dalyvauja rengiant bendrojo ugdymo turinį reglamentuojančių dokumentų projektus; kuria ir sistemina gamtamokslinio (fizikos) pagrindinio ir vidurinio ugdymo metodinę medžiagą; pagal savo kompetenciją konsultuoja ir informuoja pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas įgyvendinančias institucijas aktualiais ugdymo turinio klausimais; teikia siūlymus Ugdymo turinio skyriaus Gamtos, tikslųjų mokslų ir technologijų poskyrio vedėjui dėl švietimo kokybės užtikrinimo priemonių ir gamtamokslinio (fizikos) ugdymo turinio tobulinimo; teikia informaciją ir metodinę pagalbą švietimo institucijoms, konsultuoja jas metodininko kompetencijai priskirtais klausimais; Ugdymo turinio skyriaus Gamtos, tikslųjų mokslų ir technologijų poskyrio vedėjo pavedimu dalyvauja komisijose bei darbo grupėse sprendžiant gamtamokslinio (fizikos) ugdymo klausimus”. Kitaip sakant, O. Vaščenkienė žino, kaip mokyti Lietuvos aštuntokus, kad jie sėkmingai mokytoji fizikos, o leidyklos žino, kad, jei samdai vadovėliui rašyti mokyklinės programas rašantį ir koreguojantį specialistą, na tai, vargu, ar toks vadovėlis sulauks ekspertų kritikos ir bus priapažintas nenaudotinu mokiniams ugdyti.

Fizikos vadovėlius kartu su O. Vaščenkienė, o ir vienas rašo dar ir UPC Ugdymo turinio kokybės užtikrinimo skyriaus metodininkas Irmantas Adomaitis. Jis yra daugiau nei dešimties fizikos vadovėlių ir mokymo priemonių 8-aštuntos (Fizika, serija “Šok”) bei vienuoliktos – dvyliktos klasės “Fiziko užrašai”) mokiniams rašytojas. Šiuos vadovėlius leidžia leidykla “Šviesa”.

Na, o su dar viena kolege iš UPC – Margarita Purliene I. Adomaitis parašė žmogaus saugos veiklos sąsiuvinį, skirtą 7-8 klasei.

Remiantis pareigine instrukcija, I. Adomaitis, UPC “kuria mokytojų praktinei veiklai pritaikytas aplinkas ugdymo turinio informacinėje sistemoje; dalyvauja rengiant su ugdymo turinio informacinės sistemos funkcionalumu susijusius dokumentus”.

O ką tik trumpai pristatyta M. Purlienė, UPC Gamtos, tikslųjų mokslų ir technologijų poskyrio metodininkė yra daugiau kaip trisdešimties biologijos vadovėlių ir mokymo priemonių: pratybų ir užduočių sąsiuvinių, praktikos darbų bei testų taip pat knygos prieš egzaminą “Biologija” bei “Biologo užrašai” septintoms – dvyliktoms klasėms (bendra)autorė. Remiantis pareigine instrukcija, M. Purlienė rašo tos srities, kurią tiesiogiai kuruoja vadovėlius, nes jos atsakomybė: “kurti ir atnaujinti gamtamokslinio (biologijos) pagrindinio ir vidurinio ugdymo turinį, dalyvauti rengiant bendrojo ugdymo turinį reglamentuojančių dokumentų projektus; kurti ir sistemina gamtamokslinio (biologijos) pagrindinio

ir vidurinio ugdymo metodinę medžiagą; pagal savo kompetenciją konsultuoti ir informuoti pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas įgyvendinančias institucijas aktualiais ugdymo turinio klausimais; teikti siūlymus Ugdymo turinio skyriaus Gamtos, tikslųjų mokslų ir technologijų poskyrio vedėjui dėl švietimo kokybės užtikrinimo priemonių ir gamtamokslinio (biologijos) ugdymo turinio tobulinimo.

Taigi, ir su šia biologijos vadovėlių autore puikiai rinkodarą išmananti leidykla „Šviesa“ akivaizdžiai neprašaua.

SKIRTINGOS LEIDYKLOS SAMDO UPC PROGRAMŲ IR VADOVĖLIŲ PRIEVAIZDUS RAŠYTI VADOVĖLIŲ

UPC Ugdymo turinio kokybės užtikrinimo skyriaus metodininkė Alvida Lozdienė yra 4 gamtos mokslų vadovėlių „Eureka“ (leidykla „Briedis“) 5-6 klasių mokiniams bendraautorė, taip pat 9-10 klasių mokiniams skirtos informacinių technologijų knygos „Pasaulis kompiuteryje“ (leidykla „Tev“) bei mokinio žinynas 5-12 klasėms (leidykla „Alma littera“) bendraautorė.

UPC A. Lozdienė „rengia medžiagą nuotoliniams vadovėlių ir mokymo priemonių vertintojų mokymams; teikia metodinę pagalbą skaitmeninių mokymo priemonių kūrėjams, vadovėlių ir mokymo priemonių vertintojams ir mokytojams“. Taigi, šios specialistės pareiginės kompetencijos taip pat neabejotinai imponuoja leidyklas.

Humanitarų ir socialinių mokslų atstovų indėlis rašant vadovėlius kuklesnis, bet šias sritis kuruojantys UPC specialistai taip pat masinami leidyklų rašyti vadovėlius.

Štai Socialinių mokslų, dorinio ugdymo ir kūno kultūros poskyris vedėjas Šarūnas Gerulaitis yra apie dešimties geografijos vadovėlių ir mokymo priemonių: pratybų sąsiuvinių ir mokytojo knygų autorius aštuntai („Geografija“, serija „Šok“) bei vienuoliktoms – dvyliktoms klasėms („Bendroji geografija“, „Bendroji ir regioninė geografija“) autorius. Šių vadovėlių leidėjas - „Šviesa“.

Remiantis pareigine instrukcija, Š. Gerulaitis analizuoja Lietuvos ir užsienio šalių socialinių mokslų, dorinio ugdymo ir kūno kultūros pagrindinio ir vidurinio ugdymo turinio kaitos tendencijas ir švietimo naujoves, teikia siūlymus dėl ugdymo turinio tobulinimo; organizuoja socialinių mokslų, dorinio ugdymo ir kūno kultūros pagrindinio ir vidurinio ugdymo turinio kūrimą ir atnaujinimą; koordinuoja Ugdymo turinio skyriaus Socialinių mokslų, dorinio ugdymo ir kūno kultūros poskyrio veiklą rengiant bendrojo ugdymo turinį reglamentuojančių dokumentų projektus; koordinuoja pagrindinio ir vidurinio ugdymo socialinių mokslų, dorinio ugdymo ir kūno kultūros metodinės medžiagos kūrimą ir sisteminimą; užtikrina pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas įgyvendinančių mokyklų konsultavimą ir informavimą aktualiais ugdymo turinio klausimais“. Jis taip pat tvarko vadovėlių duomenų bazės vadovėlių skyrelį. Tad neabejotinai, šis specialistas taip pat yra leidyklų dėmesio centre kaip ekspertas, žinantis, kaip parašyti vadovėlį, kad jis atitiktų jo paties kartu su kolegomis parengtas bendrojo ugdymo programas.

Beje, už „informacinių leidinių organizavimą, leidybą ir platinimą atsakinga UPC IT skyriaus metodininkė Edita Linkevičiūtė anksčiau dirbo Vadovėlių rengimo metodikos grupės (taip pat vadovėlių serijos „Šok“, kurią rengiant prisidėjo ne vienas UPC specialistas) vadove leidykloje „Šviesa“.

Už „socialinių mokslų, dorinio ugdymo pagrindinio ir vidurinio ugdymo turinio diegimo renginių organizavimą ir minėtų dalykų mokytojų telkimą ugdymo turinio efektyviam įgyvendinimui“ atsakinga UPC Kvalifikacijos tobulinimo skyriaus metodininkė Salomėja Bitlieriūtė yra pilietiškumo 5 vadovėlių ir mokymo priemonių „Pilietiškumo pagrindai“ bei „Pilietiškumo pagrindai ir laisvės kovų istorija“ 9-10 klasių mokiniams (leidykla „Šviesa“) bendraautorė.

Vilija Zeliankienė, atsakinga už bendrojo ugdymo mokyklų dorinio ugdymo reikalus parašė 8 etikos ir dorinio ugdymo vadovėlius bei mokymo priemones „Aš ir kitas“ bei „Aš ir kiti“ pirmoms – ketvirtoms klasėms, kuriuos išleido „Šviesa“.

UPC V. Zeliankienė dirba Socialinių mokslų, dorinio ugdymo ir kūno kultūros poskyrio metodininke. Remiantis jos pareigine instrukcija, ši metodininkė yra atsakinga už: „dorinio (etikos, filosofijos) pagrindinio ir vidurinio ugdymo turinio kūrimą ir atnaujinimą; dalyvauja rengiant bendrojo ugdymo turinį reglamentuojančių dokumentų projektus; kuria ir sistemina dorinio (etikos, filosofijos) pagrindinio ir vidurinio ugdymo metodinę medžiagą; pagal savo kompetenciją konsultuoja ir informuoja pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas įgyvendinančias institucijas aktualiais ugdymo turinio klausimais; teikia siūlymus Ugdymo turinio skyriaus Socialinių mokslų, dorinio ugdymo ir kūno kultūros poskyrio vedėjui dėl švietimo kokybės užtikrinimo priemonių ir dorinio (etikos, filosofijos) ugdymo turinio tobulinimo“.

Be to, metodininkė V. Zeliankienė tvarko ir etikos vadovėlių skyrelį vadovėlių duomenų bazėje Kalbų ir meninio ugdymo poskyrio metodininkė Marija Bareikienė yra lietuvių kalbos ir literatūros testų (kuriuos išleido E. Vaičekausko knygyno leidykla) 5-8 klasėms, 9-10 klasėms bei 11-12 klasėms autorė. Ši specialistė „dalyvauja rengiant bendrojo ugdymo turinį reglamentuojančių dokumentų projektus; kuria ir sistemina kalbinio, literatūrinio ir lietuvių kalbos kurtiesiems ir neprigirdintiesiems pradinio, pagrindinio

ir vidurinio ugdymo metodinę medžiagą; pagal savo kompetenciją konsultuoja ir informuoja pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas įgyvendinančias institucijas aktualiais ugdymo turinio klausimais". O Kalbų ir meninio ugdymo poskyrio metodininkė Danuta Szejnicka yra lenkiškų mokyklų 11 klasių mokiniams išleistos antologijos "Antologia literatury polskiej" (leidėjas "Petro ofsetas", "Gera idėja") autorė. D. Szejnicka UPC "kuria ir atnaujina Lietuvos tautinių mažumų kalbinio, literatūrinio pagrindinio ir vidurinio ugdymo turinį; dalyvauja rengiant bendrojo ugdymo turinį reglamentuojančių dokumentų projektus; kuria ir sistemina Lietuvos tautinių mažumų kalbinio, literatūrinio pagrindinio ir vidurinio ugdymo metodinę medžiagą; pagal savo kompetenciją konsultuoja ir informuoja pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas įgyvendinančias institucijas aktualiais ugdymo turinio klausimais; teikia siūlymus Ugdymo turinio skyriaus Kalbų ir meninio ugdymo poskyrio vedėjui dėl švietimo kokybės užtikrinimo priemonių ir Lietuvos tautinių mažumų kalbinio, literatūrinio ugdymo turinio tobulinimo; teikia informaciją ir metodinę pagalbą švietimo institucijoms, konsultuoja jas metodininko kompetencijai priskirtais klausimais". Socialinių mokslų, dorinio ugdymo ir kūno kultūros poskyrio metodininkė Ginta Orintienė yra parašiusi knygą "Pamokos gamtoje. Teminės edukacinės programos". Tiesa, tai vėlgi nėra privalomoji mokyklinė literatūra, už kurios turinį būtų atsakinga ši specialistė. Dar kiti UPC specialistai, kuruojantis bendrojo ugdymo programas bei mokyklinių vadovėlių turinį yra vadovėlių aukštosioms mokykloms rašytojai.

PO STT DRIOKSTELĖJIMO APIE VADOVĖLIŲ RECENZAVIMO KLAMPYNĘ UPC VADOVAS PROBLEMŲ NEMATO

Bendrojo ugdymo tarybos pirmininkas, Kauno rajono Akademijos Ugnės Karvelis gimnazijos direktorius Rolandas Kučiauskas, ŠMM kovo pradžioje vykusiame pasitarime, kaip gerinti vadovėlių leidybą, kalbėjo, girdi: "Itin aktualus klausimas – vadovėlio kokybė ir vertinimas. Kas visa tai darys, kas prisiims atsakomybę?" Tuo pačiu jis retoriškai klausė: "Ar vertinanti institucija gali būti ir viena iš vadovėlių rengėjų? - bei atsakė: Bendrojo ugdymo taryba mano, kad ne". UPC direktorius G. Vaidelis mūsų žurnalui aiškino nematąs problemų, kad jo auksarankiai greitadarbiai pavaldiniai laisvu nuo darbo (ar tikrai?) metu užsiima kūryba ir rašo vadovėlius, mat jie esą labai kompetentingi, išmaną bendrojo ugdymo programas, tai, girdi patvirtiną ir vadovėlių recenzantai, kurie esą visiškai nepriklausomi ir laisvi.

Mūsų žurnalas pamėgino pakalbinti keletą vadovėlių vertintojų, bet ir atsitik tu man taip, visi jie tarsi užsisivė burnas, mat pasirodo yra pasirašę su UPC konfidencialumo sutartis ir negali nieko niekm komentuoti. O vienas buvęs vertintojas šyptelėjo: "Įvertinęs penktos klasės vadovėlių supratau, kad iš jo negalima mokyti vaikų, savo nuomonę siekiau pagrįsti prieš komisiją, kurioje buvo apie 12 asmenų, daugiausia iš UPC ir leidyklos. Jaučiausi tarsi ėriukas tarp gaujos vilkų. Galiausiai, man buvo paaiškinta, kad privalau vertinti teigiamai, nes tie patys autoriai jau parašę vadovėlių ir šeštai klasei, tad, jei aš vertinsiu blogai, sužlugdysiu ugdymo procesą. Taigi, pasirašiau, bet tą pačią dieną įkėliau į internetą komentarą apie spaudimą, bet jau kitą dieną sulaukiau vieno UPC specialisto skambučio ir priminimo, kad pasirašiau konfidencialumo sutartį, tad neturiu teisės viešai komentuoti. Ką gi, komentarą ištryniau, bet daugiau neberecenzuojau vadovėlių". O štai istorijos vadovėlių autorius ir recenzentas Evaldas Bakonis yra viešai išsakęs savo nuomonę, kad vertinimas tėra imitacija, nes "vertina tik du vertintojai - dalyko specialistai, tad galimas subjektyvumas. Be to, pasak šio istoriko, vertinamas ne galutinis produktas, o tik maketas, kuris dar gali būti keičiamas. O kaip prieš kurį laiką "Lietuvos žiniuose" pripažino leidyklos "Briedis" vadovas Karolis Mickevičius: "Parengtas mokymo knygas vertina ekspertai, tarp kurių yra ir konkuruojančių leidyklų vadovėlių autorių". Maža to, antausį UPC veik prieš trejus metus skėlė ir parlamentinis Antikorupcijos komitetas, vadovaujamas Vitalijaus Gailiaus, gavęs Specialiųjų tyrimų tarnybos (STT) dokumentą, kuriame rašoma, kad UPC vadovėlių recenzavimo konkursus laimi, būtent, konkuruojančių vadovėlių leidyklų darbuotojai arba konkuruojančių vadovėlių autoriai. "Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių turinio vertinimo tvarkos aprašas, patvirtintas UPC direktoriaus įsakymu, neužtikrina, kad vadovėlio vertinimą atliktų nesuinteresuotas vertintojas, t. y. neužkerta kelio vertinimą atlikti artimam vadovėlio rengėjo giminaičiui, vadovėlių rengusios įmonės darbuotojui ar net pačiam vadovėlio rengėjui", - žiniasklaidai 2015 m. viduvasarį sakė tuometis STT vadovas Saulius Urbanavičius. Seimo komitetas šią situaciją traktavo kaip galimas korupcijos apraiškas. Ir, nors parlamentinis komitetas tuomet pateikė konkrečius įpareigojimus ŠMM situacija menkai tepakito. Interneto komentatoriai vadovėlių leidybą sulygina su Krašto apsaugos ministerijoje kilusiu "auksinių šaukštų" skandalu. "Galimi atvejai, kad tam tikros interesų grupės sąmoningai pakeičia mokymo programas ir pagal jas parašo vadovėlius, kai kitų leidyklų vadovėliai, ar visi rinkoje esantys tampa neatitinkančiais programų. Suprantamas kai kurių interesų grupių noras pasipinigauti iš

vadovėlių...”, - pastebi nenorėjęs viešinti savo pavardės komentatorius. Tad kyla klausimas, kam atstovauja UPC: tikrai valstybės (tai yra mokesčius mokančių tėvų ir jų vaikų interesams)? O ir, kokį užnugarį turi centro vadovas, kad, nepaisant valstybės kontrolės, STT bei parlamentinio Antikorupcijos komiteto verdiktų, toliau elgiasi kaip elgėsis? Dar paradoksaliau tai, kad, nors švietimo ir mokslo ministrė Jurgita Petrauskienė (priešingai, nei jos pirmtakai) atvirai prakalbo, jog mūsų moksleivių žinios katastrofiškos, daugelyje savivaldybių mokymas ypač matematikos ir lietuvių kalbos yra tik imituojamas, kaltųjų pasiūlė ieškoti savivaldybėse, o ne nurodė tą, kas iš tikro atsakingas už bendrojo ugdymo programų ir vadovėlių kokybę bei mokytojų kvalifikaciją. Iš tikro, savivaldybės tėra šapelis, rastas – UPC. Tai apibrėžta jo misijoje. Tad, ar šiai ambicingai ir veržliai ministrei pavyks išritinti rastą? Jos pirmtakai, deja, entuziazmą keisti situaciją greitai prarasdavo. O ir kaip kitaip, juk vadovėlius rašo ir ne vienas ŠMM darbuotojas, o UPC specialistai tarsi migruojantys paukščiai – žiūrėk tai jie ŠMM dirba, tai pereina į kokią pavaldžią instituciją. Taip “broliai rankelės” vienas kitą ir mazgoja.

UPC ATSAKINGAS UŽ: “KREIVAS” PROGRAMAS IR VADOVĖLIUS, MOKYTOJŲ (NE)KOMPETENCIJĄ, ABITURIENTŲ (NE)RAŠTINGUMĄ

Ugdymo plėtotės centras įkurtas 2009 m. rugsėjo 1 d., reorganizavus 4 institucijas prie ŠMM. Jo misija, kaip skelbiama UPC puslapyje: dalyvauti kuriant visuomenės poreikius atitinkantį ugdymo turinį; inicijuoti, kurti ir diegti ugdymo inovacijas; vykdyti ugdymo turinio kokybės užtikrinimą; tobulinti mokyklų, vykdančių ugdymo programas, veiklą; vykdyti pedagoginių darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo kokybės užtikrinimą, inicijuoti ir vykdyti pedagoginių darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo programas. UPC “plėtoja bendrojo ugdymo, pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programas, atlieka vadovėlių ir mokymo priemonių vertinimą, vykdo svarbius ES struktūrinės paramos projektus, bendradarbiauja su dalykų mokytojų asociacijomis ir kitais socialiniais partneriais”.

Visą šią išsamią publikaciją rasite žurnale "Reitingai" Nr. 1 (9) 2018 m. gegužė.